

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
Филология факультеті
Қазақ тіл білімі кафедрасы

Қазақ тіл білімі мен әдебиетінің теориялық негізін қалаған ғалым, қазақ жазуының реформаторы, ақын, аудармашы, педагог, мемлекет және қоғам қайраткері Ахмет Байтұрсынұлының туғанына 150 жыл толуына арналған
«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ – ҰЛТТЫҢ РУХАНИ КӨСЕМІ» атты
халықаралық ғылыми-теориялық конференция
МАТЕРИАЛДАРЫ

Алматы, 2022 жылдың 14 сәуірі

МАТЕРИАЛЫ

Международной научно-теоретической конференции
«Ахмет Байтұрсынұлы – духовный лидер нации»
посвященной 150-летию выдающегося ученого, основателя казахского
языкознания, переводчика, педагога, государственного и общественного
деятели Ахмета Байтұрсынұлы

Алматы, 14 апреля 2022 года

MATERIALS

International scientific and theoretical conference «Akhmet Baitursynuly – the spiritual leader of the people» dedicated to the 150th anniversary of the outstanding scientist, one of the founders of Kazakh linguistics, translator, teacher, journalist, public figure Akhmet Baitursynuly

Almaty, 14 april, 2022

Алматы
«Қазақ университеті»
2022

9. Сәбит Мұқанов «Об ошибках писателя Б. Майлина» «Казахстанская правда», 1937 ж. 18 маусым.
10. «Естеліктегі Алаш». Еуразия Ұлттық университеті. - Қарағанды, 2018
11. Гүлнар Дулатова. «Шындық шырағы:». Естелік-эссе. - Алматы: «Мектеп», 2013.

Тымболова А.О.

филология ғылымының докторы,
әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың профессоры

А.БАЙТҰРСЫНҰЛЫ – ДРАМАТУРГИЯЛЫҚ ТЕРМИНДЕРДІҢ ДЕ МЕТАТҰҒЫРЫН ҚАЛАҒАН ҒАЛЫМ

Ұлтымыздың ұлы ұстазы, қазақ руханиятының тарихында алып тұлғаға айналған ұлт қайраткері, қазақ тіл білімінің, қазақ әдебиеті теориясының негізін қалаған ғалым, педагог-реформатор, ақын, аудармашы, түркі тілдес халықтар арқа тұтқан түрколог, көсемсөзші, фольклорист, дипломат (ғалымның саяси-дипломатиялық пікірлерінің өзі бір төбе), композитор, осындай біртуар синкретті заңғар тұлғаның ғылыми мұрасын зерттеп-зерделеу бір сәтке де толастамақ емес.

А.Байтұрсынұлының үш жүзден астам тілтанымдық термин түзгені, оның қазір екі жүзге жуығы қолданыста жүргендігі, ал әдебиеттану ғылымына 2500-ден астам термин енгізгені белгілі.

Қазақ сөз өнеріндегі драма жанрының табиғаты туралы алғаш айтқан да А.Байтұрсынұлы болды. Осы орайда, біз әдебиеттің негізгі үш тегінің (поэзия, проза, драма) бірі – қазақ сөз өнеріндегі драма жанрына қатысты ұлттық терминдерді жасаудағы ғалымның орасан еңбегін ерекше көрсеткіміз келеді.

Қазақ әдебиетінің жанрлық формаларын топтастырудағы ғалымның еңбегі ұшан-теңіз. Алғаш рет жанр терминін шығарманың түрі деп атады. Ғалым айтыс-тартыс табына қарайтын сөздер деп бөлген шығармалар тобын былай жіктейді:

- 1) айтыс сөз;
- 2) тартыс сөз.

Тартыстың өзі басты-басты үш тарау болып бөлінеді:

- 1) мерт, яки әлектекті тартыс (трагедия);
- 2) сергелдең, яки азапты тартыс (драма);

3) арамтер, яки әурешілік (комедия) деп топтастыра отырып, «тартыс күйге ән-күй қосылса, тартыс зауықты деп аталады. Тартыс сөз қу тілді болса, қулықты деп аталады; қисыны қызық болса, күлдіргі тартыс болады, сиқыр мазмұнды тартыс сиқырлы деп аталады» [1, 448], - деп көрсетеді. Бұл орайда ғалымның драма, комедия жанрының өзіндік ерекшелігін сондай дәлдікпен тани білгендігін атауға болады.

Осылайша драманың түрлерін тап басып айқындаған ғалым, оның әуезе мен толғаудан айырмашылығын да атап көрсетеді: *«Әуезеде (әңгіме) бір болған уақиғаны, уақиғада болған адамдардың не істеген әңгімесін естиміз; бірақ ол адамдарды, уақиғаларды көрмейміз. Айтыс-тартыста ақынның айтқан әңгімесін естиміз, уақиғаның өзін, уақиғада болған адамдардың өздерін көреміз. Уақиға көз алдымызда болып, адамдардың тіршілік жүзінде айтысып-тартысып өмір шеккенін көреміз. Тіршілік майданында адамдардың ақылы жеткенше амалдап, қайратына қарай қару қылып алысқаны, арбағаны, қуанғаны, жылағаны, ойнағаны, күлгені, сүйінгені, күйінгені, жсауласқаны, дауласқаны, бітіскені, жарасқаны өмір жүзіндегідей көрініп, көз алдыңнан өтеді»*. Бұл арқылы ғалым драманың көзбе-көз жүзеге асатын ағымдық сипатқа ие сөйлеу әрекетінен тұратын жанр екендігін бағамдатады.

Сондай-ақ жалпы драмалық шығармаларды айтыс-тартыс дей отыра, оның ішінде драмалық сипаты бар дүниені *азапты тартыс* деп атайды.

Ары қарай ғалым *сахналық әрекеттерге* де нақты баға береді: *«Ақын адамдарын жасап, ауыздарына сөздерін салып, істейтін істерін тағдырлап, «ал істей беріңдер» деп,*

өзі гайып болып кеткен сияқты, айтыс-тартыста ақынның өз тарапынан еш нәрсе сезілмейді. Әуезеде уақиғаны сөйлесе, айтыс-тартыста ақын өзі сөйлемей, өзгелерді сөйлетіп, айтыстырып, тартыстырып жіберіп, өзі бейтарап болып, тек қызығына қарап отырып қалған сияқты болады». Бұл ретте де ғалым сахнадағы шындық тек автор-драматургтың пайымдаулары арқылы көрерменіне жол тартатындығын, автордың дүниетанымдық әлеуеті рөл ойнайтындығын, оның пьесаға қатыса алмайтындығын, көрерменнің алдына шығып түсіндіре алмайтындығын, сахнаның сыртынан сыбырлай да алмайтындығын дөп басып айғақтайды. «Мұнда өткендік жоқ, осы уақытпен көрсетіледі». Бұл драма жанрының талабына сай өткен шақ жоқ, дәл қазір болып жатқандай бейнелеуің керек дейтін қатаң қағиданы білдіреді. Драма жанрының басты қасиетінің бірі – шынайылығы да осында.

Ал «Әуезеде (әңгіме) ақын айтқанынан өткен уақиғаның әңгімесін естиміз. Айтыс-тартыста уақиғаны біреудің айтқанынан естіп білеміз. Көзбен көріп те білеміз» дейтін пікірінен нақты сахналық шығарма туралы айтып отырғандығын көреміз. Бұл пікірін ғалым ары қарай «Сөйтіп, айтыс-тартыс пен әуезенің (әңгіме) арасындағы да, толғау мен айтыс-тартыс арасындағы да айырыс зор. Бірі уақиғаны айтып білдірсе, екіншісі уақиғаны көзге көрсетіп таныстырады. Екеуі де тысқы ғаламның хабары, бұлай дегеннен айтыс-тартыс тысқы ғаламның сөзі деп те түсіну керек емес. Асылында, айтыс-тартыс ішкі ғалам мен тысқы ғаламның түйіскенін көрсететін сөз түрі» деп қорытындылайды.

Ғалым «нәрсенің жайын, күйін, түрін, түсін, ісін сөзбен келістіріп айту өнері – бұл сөз өнері болады» дей отыра оны «Асыл сөз» деп атайды. «Мұны қазақ сөз баққан, сөз күйттеген халық болып, сөз қадірін білгендіктен айтқан. Өнер түрлі болады. ...Адамның жан қоштау керегінен шыққан нәрселер – көркемшілік үшін көрнек өнері болады» дейді. Ал осы көрнек өнеріне «өнер – алды қызыл тілді» жатқызады. Сөйтіп үш жанрға да тән сөз өнерін аса жоғары бағалайды.

«Бір нәрсе турасындағы пікірімізді, яки қиялымызды, яки көңіліміздің күйін сөз арқылы жақсылап айта білсек, сол сөз өнері болады. Ішіндегі пікірді, қиялды, көңілдің күйін тәртіптеп, қисынын, қырын, кестесін келтіріп сөз арқылы тысқа шығару – сөз шығару болады» [1, 348]. Иә, әдебиет те, өнер де, драматургия да сөзсіз жүзеге аспайды. Ал әдебиет, өнер жоқ жерде сахна өнері де жоқ. Театр тіршілігіндегі негізгі тұлға – актер болса, ең басты құралы – сөз. Қарсылық пен қақтығысқа құрылған әрекет-қуаты күшті сөз ғана сахнаның шырайын кіргізеді. Ол композициялық құрылысы, жанрлық сипаты, оқиға желісі, идеялық, көркемдік қуаты барынша пісіп-жетіліп барып, күрделі толғаныстан туатын дүние. Мұнда да жанр талабына сай сөз өнері салтанат құрады.

Көркем шығарма құрылымына да ғалым жете арнайы тоқталады. Ғалым «Шығарма сөздің бәрінен бұрын байқалатын тысқы нәрселері: 1) Тақырыбы, 2) жоспары, 3) мазмұны, 4) түрі» деп көрсетеді. Алдымен тақырыпқа тоқталайық. «Әңгімедегі пікір не туралы болса, сол нәрсе шығарманың тақырыбы болады. Әңгімедегі пікір не туралы екенін күн ілгері білдіру үшін, шығарманың тақырыбы басынан қойылады». Иә, көп ретте сахналық шығармалардағы идея кейде оның тақырыбынан-ақ көрініп тұрады. Олардың тақырыбы тек ақпарат беріп қана қоймай, кейіпкерлердің өзара қарым-қатынастарындағы философиялық көзқараспен де ұштасып жатады. Яғни, кей жағдайда тақырыптың өзі-ақ бүкіл шығарманың мазмұнынан хабардар етіп өтеді. Демек, драмалық шығармалардың тақырыбы тек ақпарат көзі ғана болып қоймай, ол түрлі ойлардың нақтылануы ретінде құрылып, кейіпкерлердің өзара қарым-қатынастарында болатын философиялық кең ауқымда көрініс табады. Ал кейде тақырыптың өзі де қақтығыспен басталады. Драмадағы ең шешуші нәрсе де осы тартыс мәселесі. Драмалық тартыстың басталуы мен байланысы, шиеленісуі мен шешімі болады. Мысалы, М.Әуезовтің «Бәйбіше – Тоқал» пьесасының тақырыбының өзінен-ақ ә дегеннен қарама-қайшылықты байқаймыз. Қақтығыс екі қарама-қарсы жақтың (бәйбіше, тоқал) арасында өтеді. Мұнда автор қарама-қарсы мәнде қолданған *бәйбіше*, *тоқал* сөздерін шендестіре салыстыру арқылы күшті стильдік реңк тудырған. Мұндай жағдайда шығарманың атауын

немесе сол шығарма мазмұнына сай жиі қолданылатын, яғни тақырыпты, сюжет пен фабуланы айқындайтын *сөз аккордтарын – кілт сөздер* деп атауымызға болады. Шығарманың идеялық-эстетикалық мазмұны да осы «*бәйбіше, тоқал*» кілт сөздері арқылы ашылған деуге болады.

Тақырыптан кейін мазмұн мәселесін ашуға тоқталады: «Шығарманың мазмұны *сөйлестірген түрде* болады» дейді [1, 345]. Ғалым сөйлестірген түрде болады деп әуезедегі диалогты айтып тұр. Драматургиялық шығармалар тіліне образдың ішкі-сыртқы характерін айқын көрсететін диалогтар мен монологтар тән екендігі белгілі. Драманың жаны – диалог. Драмалық шығармалардағы диалогтар – бүтін шығарманың көркем болмысын жасайды, үлкен қызмет атқарады. Демек, пьесадағы әрбір кейіпкердің жауаптасуында үлкен жүк, астарлы салмақ жатады.

Көркем прозадағы диалог – мәтіннің кейбір құраушы бөліктері болса, драматургиядағы көркем диалог – көркем мәтін құрылымының негізгі, басым бөлігі болып есептеледі. Көркем диалог туралы «Драмада кейіпкерлер сөздері шешуші мәнге ие болады, олардың ерікті іс-әрекетімен белсенді өзін-өзі көрсетулері мәтіндегі сөздердің тұтас, үздіксіз желісін көрсетеді. Диалогтық және монологтық риторикалар арқылы драма тілі аппелятивтік-әсерлілік мүмкіндікке және ерекше көркем энергияға ие болады» (ЛитЭС1987, 100 б.) делінген.

Ғалымның сөйлестірген түрде болады дейтін пікіріне мысал келтірейік:

Кебек. Кімнің аттың? (Еркекше киінген Еңлікті танымай.) Сенбісің, бала, атып жыққан? Неге аттың?

Еңлік. Екі ататын сен емеспін, мырза, қодығаң болса, тағы көрсет! (Күледі.)

Кебек. Қап, не дедің сен бала? (Қызық көріп жақындап, ойнай сөйлейді.) Атып бер деп қашан айттым? Қуып атып келе жатқан өзім ем. Қызығын өзім көрмек ем.

Еңлік. Қызғанғаның қодыға болса, ол алысқа кеткен жоқ қой, жігітім. Жапал, алып келіп қодығасын байлап бер мына мырзаның жанына (күледі, Жапал жүгіріп кетеді).

Одан әрі ғалым «*Шығарма тілі екі түрлі болады: 1) ақын тілі, 2) әншейін тіл*» делінеді. Алдыңғысы «көрнекі лебіз» болады» деп көрсетеді. Мұнда ғалымақын тілі деп отырғаны тіл арқылы адам сезіміне эстетикалық, әдемілік жағынан әсер ету басты нысана болып табылатындығын меңзейді. Осы орайда ғалымның ақын тілі деп отырғанына ақ өлең үлгісімен жазылған шығармаларды жатқызуға болады. Ақын тілімен жазылған классикалық драмалық шығармаларға, яғни ұлттық колоритті танытатын көркем тіл үлгісі – ақ өлең үлгісімен жазылған дүниелерді келтіруге болады. Оған дәлел ретінде классик драматургтерді атауға болады. Ақ өлең табиғатына ерекше үңілген ғалым Р.Нұрғалиев былай дейді: «Бұл ретте екі ақынды Мұхтар ақынды, Ғабит ақынды бөліп, даралап, оқшау атау керек. Олардың шығармашылығынан өлеңнің сан-алуан үлгілерін табамыз» (Р.Нұрғалиев. Телағыс. – Алматы, 1986. 182 б.) Сондай-ақ, «М. Әуезов біздің заманымыздың аса ұлы ақындарының бірі» (Л. Арагон) десе, З. Қабдолов «...алдымен М. Әуезовтің өзі анық ақын, тұтанбай, ұшқындамай, лапылдамай, өртенбей жаза алмайтын нәзік діріл, сыршыл ақын» деп бағалағанын білеміз.

Ал академик Р. Сыздық Ғ. Мүсіреповтің пьесаларының тілін талдай келе: «...бас кейіпкерлер Баян мен Қозының бейнесін танытуда жазушы сөз саптаудың өзгеше түрін пайдаланады: олардың диалогтері мен монологтері ақ өлең сияқты поэтикалық стильмен ұсынылған: поэзия – жан сыры, ғашықтық сияқты жан сұлулығының талабы. Демек, драматургтің бұл стильдік амалы – суреткер шеберлігінің даусыз көрінісі», -деп ондағы ақ өлең стиліне ерекше тоқталып өтеді (Сыздық Р. Ғ. Мүсірепов және драматургия тілі//ҚазҰУ Хабаршысы. – Алматы, 2007. – №6 (105) 5 б.). Мұндағы драматургтің қолданған стильдік амалы суреткер шеберлігін айғақтайды. Сондықтан драматургия тілі күнделікті өмірдегі ауызекі сөз емес, айрықша айшықты тіл. Ғалымның жоғарыдағы ақын тілі туралы айтқан пікірін драмалық мәтіндерге қатысты осылай пайымдауға болады.

Драмалық шығармаларда адамның рухани жан дүниесі, ішкі сырлары көркем шығармадағыдай ұзақ баяндаулармен емес, кейіпкердің қат-қабат психологиялық ерекшеліктерінің иірімдері арқылы сыртқа шығады. Бұл әрине сахнада монолог арқылы

көрініс табады. Сөйтіп драматург кейіпкерінің ішкі жан толғанысы, олардың өзегін жарып шыққан монологтары арқылы психологиялық портреттер жасайды.

Мұны А.Байтұрсынұлы *«Толғау – ішкергі ғаламның күйі, іш қазандай қайнаған уақытта шығатын жүректің лебі»* дейді. Сахнадағы басты құрал – сөз болғандықтан, сөздің астарын, айтар ойын, көтеретін жүгін, артар салмағын сезінгенде ғана көрермен шығармадан эстетикалық ләззат алады. Олай дейтініміз, *«толғау ақынның ішкі ғаламының сөзі болғандықтан, мұнда да сөзімен өзін көрсетіп отырады. Толғауда ақын қабағын қарс жауып, қайғырып тұрған күйінде де, беті гүл-гүл жайнап, қуанып тұрған күйінде де, сүйінген, күйінген, тарыққан, зарыққан, жабыққан, шаттанған, марқайған, масайраған күйінде де көріп отырамыз»*. Кейбір жағдайларда түрлі көзқарастар, характерлер қақтығысы да монолог формасы арқылы беріліп отырады. Монологтың негізінде түрлі қарама-қайшылықтардың, қақтығысты жағдайлардың шешімі жатады. Демек, адамның ішкі толғанысы – монолог осыншалық жүк атқарады екен. Ал ғалымның атап көрсеткен *сап толғау, марқайыс толғау, налыс толғау, намыс толғау, сұқтаньыс толғау, ойламалдау* дейтін монолог түрлерінің барлығында да сахналық монологтардың элементі бар.

Сахна тілінің көркемдік қуаты мен саздылық сипаты театр өнері саласында айрықша орын алады. Бұл орайда ғалым *«...әңгіменің түрлі болып шығатыны тілдің дыбысынан, сөзінен, әсіресе сөздің тізілуінен. Бірақ тізуі жаман болса, дыбысы жақсы сөздерден де жақсы әңгіме шықпайды»* дейді. Поэтикалық тілді игерген драматург керек сөзді таңдарда ойына небір әсем сөздер құйылып, сол бір керемет сәтті көз алдына елестете отырып, күнделікті қарапайым сөзден жаңа ырғақты образды суреттеулер туғызады. Оған *«Айтушы ойын өзі үшін айтпайды. Өзге үшін айтады. Сондықтан ол ойын өзгелер қиналмай түсінетін қылып айту керек. Ақын тілі сөздің дұрыстығының, тазалығының, дәлдігінің үстіне көрнекті, әуезді болу жағын да талғайды»*, - дейтін пікірін келтіруге болады.

«Тілдің міндеті – ақылдың аңдауын аңдағанынша, қиялдың меңзеуін меңзегенінше, көңілдің түюін түйгенінше айтуға жарау». Яғни *«көңіл ісі – түю, талғау»* екен. Бұл ретте ғалым *«Көңілдегі көрікті ой ауыздан шыққанда өңі қашады»* (Абай) болмау үшін алдымен сөзді талғап қолданудың жауапкершілігін сезінуге шақырады.

Сондай-ақ қарсылық пен қақтығысқа құрылған әрекет-қуаты күшті сөз ғана сахнаның шырайын кіргізеді. Себебі драма – шындықты шиеленіскен тартыстар үстінде айрықша тәсілдермен жинақтап көрсететін күрделі жанр. Драмада ғаламат тартыстар, ойлар мен идеялар қақтығысы шынайы түрде, әрі ерекше формада көрініс табады. Ғалымның қақтығыс турасындағы пікірі де осы ойымызды нақтылай түседі. *«Талас-тартыс табиғаттың негізгі заңының бірі»* дей келе, ұстасу терминін келтіріп, оның *байланыс, шиеленіс, шешіліс* [1, 460], - дейтін үш кезеңін атап көрсетеді.

Сондай-ақ драматургия жанрының ең бір дәстүрлі түрі – комедия болып табылады. Комедия арқылы қоғамдағы және адам өміріндегі ең терең қарама-қайшылықтарды ашып көрсетуге болады. Кезінде Аристотель күлкіге *«ешкімге де залал келтірмейтін келеңсіздіктер мен қателер»* деп баға берген. Іс-әрекет етушілердің мінездеріне тәуелділікте, қақтығыстардың әлеуметтік және адамгершілік мазмұнына қарай комедия әртүрлі эмоционалдық бояуларды қабылдайды: аккөңілділік, әзіл-оспақ, мысқыл, сықақ, гротеск-сарказм т.б. Комедияның көпғасырлық тарихында оған екі бағыттағы жанрлық түрленім тән: фарстан – комедияға, дөрекі әзіл-оспақтан – қалжың мен ишараға, кейде әдепсіз, кейде нәзік психологиялық әзіл-оспақтан – ойлы мысқылға; таза комедиядан әсерлі драмалылыққа ауысады. Пьесалардың ішінде ең көп орын осы комедияларға беріледі. Комедиялық шығармалардан сан қилы мінездер галереясын көруге болады.

Осы орайда А.Байтұрсынұлының өзі *әурешілік* деп атаған комедия талабына сай келетін пікірін келтірейік: *«Адамның арына тию жағынан күлкі сөз бірнеше түрге бөлінеді. Адам ауырлайтын да, ауырламайтын да күлкі бар. Ауыр күлкінің аты мазақ, мысқыл болады да, жеңіл күлкінің аты сықақ, қулық болады: а) Мазақ қылу біреудің кемшілігін, мінін айтып күлу болады. Әдебиет жүзінде мазақ қылу кемшілік пен мінді әшкерелеп, жұртқа жаю болады; ә) Мысқылдау – сөздің өңін теріс айналдырып айту. Бұлай айту кекесін*

болады. Кекесін сөз зілді болады. Мысқыл сөздің ауыр тиетін себебі осы. Әзіл де солай. Зілсіз болса, әзіл болады да, зілді болса, ажсуа, келемеж, мазақ, мысқыл сықылды күлкі түріне айналып кетеді. Біз күлгенде, әуелі тек күлкі келтіретін нәрсеге күлеміз. Неден күлкі болып тұрған мәнісін тексермейміз. Себебін тексеріп күлгенде, көңілімізді көтерген нәрсе болып шығуы да ықтимал, олай болмай, қайта қайғыға қалдыратын, ойға батыратын нәрсе болып шығуы да ықтимал [1, 457]. Ғалымның бұл айтқанынан трагикомедияның элементін тап басып танып, байқағандығын көреміз.

Сонымен ғалымның драматургияға қатысты енгізген терминдерінің барлығы да аталмыш жанрдың табиғаты мен талабына сай жасалынған деуге болады. Оларға *комедияға – аурешілік; трагедияға – әлектеніс; диалогты – сөйлесетін түр; монологты – толғау; ритмді – ырғақ; портрет, пейзажды – әліптеме; фабуланы – мазмұндау; эпилогты – қорыту; конфликт – ұстасу; фантазия – қиял; кейіпкер, кейіптеу, бернелеу (синекдоха)* деп атау беріп, т.б. ұғымдардың әрқайсының сипатын талдап, түсіндіреді. Сахна төңірегіндегі мамандар осы пән терминдерін айналысқа енгізсе дейміз.

Қорыта келгенде, қазақ терминологиясының негізін қалауға алғаш жол салған, қалыптастырған ұлт ұстазын ұлттық терминдердің, оның ішінде драмалық терминдердің де метатұғырын қалаған ғалым деуге толық негіз бар.

Ұлы суреткер М.Әуезов А.Байтұрсынұлының өнер-білім, саясат жолындағы бүкіл еңбегін атай келе, «оны біз ұмытсақ та, тарих ұмытпайды» деген екен. Суреткердің сол көреген сөзі бүгінде шындық. Міне туған жылынан бастап есептесек, үшінші ғасырға аяқ басса да халқының бағына туған ұлт көсемінің шамшырағы жарқырай түсуде.

Әдебиеттер:

1. Байтұрсынұлы А. Ақ жол. III бөлім. Әдебиет танытқыш. – Алматы, 1991. – 464 б.

Абдықадырова Т.Р.

педагогика ғылымдарының докторы, профессор,
М.Х. Дулати атындағы Тараз өңірлік университеті

Көшен Ұ.

студент
Тараз, Қазақстан

ТӘУЕЛСІЗДІК ТҰСЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ПОЭЗИЯСЫ

Аннотация. В статье рассказывается о тонкостях казахской поэзии периода независимости. Поэзия – понятие священное и священное. Поэзия – это качество, которое отражает настроение, чувства человека. Вот в статье рассказывается о могучей силе этой поэзии, олицетворявшей независимость. Доказано, что в казахской поэзии представители смешанного поколения конца 80-х-начала 90-х годов привнесли в казахскую литературу дух подлинной независимости. Творчество К. Мырзабекова, Ж. Абдрашаева, Н. Оразалина, Ж. Жакыпбаева, Ш. Сариева, Д. Канатбаева, И. Сапарбаева, Ж. Ерманова и др.

Ключевые слова: независимость, поэзия, устная литература, свобода, художественность.

Annotation. The article tells about the subtleties of Kazakh poetry of the period of independence. Poetry is a sacred and sacred concept. Poetry is a quality that reflects a person's mood and feelings. Here the article tells about the mighty power of this poetry, which personified independence. It is proved that in Kazakh poetry representatives of the mixed generation of the late 80s-early 90s brought the spirit of genuine independence to Kazakh literature. Creativity of K. Myrzabekova, Zh. Abdrasheva, N. Orazalina, Zh. Zhakypbayeva, Sh. Sarieva, D. Kanatbayeva, I. Saparbayeva, Zh. Ermanova, etc.

Key words: independence, poetry, oral literature, freedom, artistry.

ТӘУЕЛСІЗДІК ЖӘНЕ АЛАШ ИДЕЯСЫ

Шаяхмет А.

Алаш әскері.....

Каримов Б.

Ахмет Байтұрсынов и проблемы развития тюркской цивилизации и казахского языка.....

Мусаев С.

А.Байтұрсыновдун алфавити – кыргыз улуттук жазуусунун башаты.....

Озер Зейнеп Баглан

Алфавитная политика Ахмета Байтұрсынулы.....

Тымболова А.

А.Байтұрсынұлы – драматургиялық терминдердің де метатұғырын қалаған ғалым.....

Жұмағұл С.

Естеліктердегі Ахмет Байтұрсынұлы тұлғасы.....

Ержанова С.

А. Байтұрсынов және әдеби жанр мәселесі.....

Палтөре Ы.

«Қазақ» газеті беттеріндегі діни руханият.....

Жилкубаева А., Сапанова А.

Ахмет Байтұрсыновтың қазақ тіл біліміне қосқан үлесі.....

Исакова С.

А.Байтұрсынұлының термин туралы танымдық көзқарастары.....

Абдықадырова Т., Көшен Ұ.

Тәуелсіздік тұсындағы қазақ поэзиясы.....

Рамазанова Ш.

Ахмет Байтұрсынұлы – бас тілтанушы.....

Әмірбекова А.

Байтұрсынұлының саяси-дипломатиялық афоризмдері.....

Ойсылбай А.

«Әдебиет танытқыштағы» пән сөздері.....

Зайсанбаев Т., Ахметалиева Г.

Қазақ әліпбиі мен емлесін қалыптастырудағы алаш зиялыларының ұстанымдары.....

Қоштаева Г., Байжанова М.

Ахмет Байтұрсынұлы – ұлттың рухани көсемі.....

Абикова Г.

А. Байтұрсынұлының ғылыми кітапхана қорында сақтаулы мұралары.....

Байбосынова М.

Тәуелсіздік және Алаш идеясы.....

ПАНЕЛЬ №2.

А. БАЙТҰРСЫНҰЛЫ ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ТЕОРИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Авакова Р.

Ахмет Байтұрсынұлының ғылыми-лингвистикалық феномендері.....